

Høringssvar NOU 2013 : 1 - Det livssynsåpne samfunn

Generelle kommentarer:

- 1) Det som vi savner er en beskrivelse, og større vektlegging av Den norske kirkes betydning for utviklingen av det ”sivile samfunn”. Etter vår mening har den kristne tro, tradisjon og de kristne verdiene gjennomsyret vår utvikling. Dette faktum er vesentlig når en skal foreslå ny politikk innenfor religion og livssyn.
- 2) Vi savner også en drøfting av hva religion og livssynspolitikkk kan ha av konsekvenser for folkets helse og sykdom. Fellesskap og mening med livet er et grunnleggende behov vi mennesker søker å dekke. Religion og livssyn er avgjørende for realisering av dette grunnleggende behovet. Derfor blir religion og livssynspolitikkk også viktig i en helsepolitisk sammenheng. I Folkehelsemeldingen (Meld. St.34, 2012-2013) beskrives 5 prinsipper for politikken i alt folkehelsearbeid. Det ene prinsippet kalles ”Helse i alt vi gjør”. Det betyr at vi som samfunn, og særlig offentlige myndigheter, i sine planer for utvikling av samfunnet må vurdere helsemessige konsekvenser. Dette er svært dårlig ivaretatt i denne meldingen.
- 3) Åtte grunnleggende prinsipper. Vi støtter de beskrevne åtte prinsipper i meldingen. Men vi mener også at utredningen i for liten grad peker på den enkeltes og trossamfunnenes plikter. Og vi foreslår derfor en ny formulering i prinsipp 5. Likebehandling: Staten bør tilstrebe at enhver borger får – i prinsipp og i rimelig praksis – samme grad av støtte til og plikter i sin tros- og livssynsutøvelse.

Kommentarer til kapittel 13 - Plagg og symboler

Utvalgets grunnpremiss i denne saken er å verne om individers rett til selv å velge om og når de vil bruke religiøse eller livssynsbaserte plagg og symboler. Utvalget anbefaler derfor at det som hovedregel skal være praktiske forhold, ikke en vurdering av mulig symbolsk betydning, som kan legges til grunn for eventuelle restriksjoner på bruk av religiøse plagg og symboler. (Sitat kap.13.5.4, side 158) Unntaket her er politi og juridiske dommere. Her deler utvalget seg i et mindretall og et flertall. Mindretallet anbefaler ikke at det åpnes for religiøse hodeplagg eller andre livssynstilknyttede eller politiske symboler sammen med politiuniformen eller for juridiske dommere. Utvalgets flertall anbefaler at utvalgets grunnpremiss skal gjelde også for politi og domstolene.

Her kan det være aktuelt å reflektere over hva en uniform uttrykker eller «betyr». Etter vår vurdering forteller en uniform hvilken institusjon eller etat bæreren representerer. Som sådan er uniformen nøytral. Den sier ingen ting om bærerens religiøse eller livssynsmessige

tilknytning. I de fleste tilfeller er dette også uinteressant – kanskje heller ikke ønskelig - for omgivelsene generelt, eller for den/de som har direkte kontakt med bæreren av uniformen. Fellesrådets konklusjon blir derfor som følger: Vi finner det riktig å støtte mindretallets forslag slik det er referert ovenfor.

Som et lite apropos til *utvalgets grunnpremiss* kan det være interessant å vise til en undersøkelse som Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) gjennomførte i november 2012, presentert i Aftenposten 3. juni 2013. Hensikten med denne delen av undersøkelsen var å *kartlegge tros- og livssynspolitiske holdninger, synet på bruk av religiøse symboler blant lærere og dommere, samt synet på krenkelser av det folk oppfatter som hellig i det offentlige rom.*

Undersøkelsen viser at ca. 60 % av de spurte var *uenige i at lærere bør ha rett til å kle seg på en måte som tydelig signaliserer deres religiøse ståsted (f.eks. ved å bruke kors, turban, skaut etc.)* Når det gjelder politi og dommere i retten var vel 70 % av de spurte av tilsvarende oppfatning.

Aftenposten oppsummerer slik: *Undersøkelsen viser at det er en generell skepsis til at yrkesgrupper som utfører oppgaver og tjenester på vegne av det offentlige, bærer klesplagg eller symboler som tydelig signaliserer religiøs tilhørighet.*

Undersøkelsen synes å vise at utvalgets mindretall har bred støtte i flertallet av befolkningen.

Når det gjelder bruk av ansiktsdekkende plagg i det offentlige rom, mener vi at en av hensyn til identifikasjon, gjenkjenning og sikkerhet bør være meget restriktiv når det gjelder å tillate bruk av slike plagg. Dette gjelder kanskje spesielt i alle undervisningssituasjoner på alle nivåer i vårt utdanningssystem. Men heller ikke i det offentlige rom for øvrig er det uproblematisk at mennesker ferdes med tildekket ansikt. Det er lett å spørre: Hvem skjuler seg bak tildekkingen? Og er det «bare» religiøse grunner til den? Hva med utrykgheten dette kan avstedkomme for menneskene omkring den/de med tildekkede ansikter?

Fellesrådets konklusjon blir, på bakgrunn av ovenstående, at *utvalgets grunnpremiss* ikke bør følges fullt ut når det gjelder bruk av ansiktsdekkende plagg i det offentlige rom.

Kommentarer til kapittel 15 - Tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner

Utvalget gir klart uttrykk for at tros- og livssynsmessige tjenester er en viktig del av virksomheten innenfor offentlige institusjoner som sykehus og andre deler av omsorgssektoren, fengselsvesenet og Forsvaret. Utvalget deler seg imidlertid i et flertall og et mindretall når det gjelder prinsippene for hvordan denne tjenesten bør organiseres og gjennomføres i tiden framover.

Dagens ordning beskrives kort slik: *Medlemmer av Den norske kirke kan i dag få religiøs betjening av fengselsprester, sykehusprester eller feltprester som har institusjonen som sin faste arbeidsplass. - - - Kontakten med andre trossamfunn formidles vanligvis gjennom prestene fra Den norske kirke eller direkte av det øvrige personalet.*

Flertallet legger til grunn at tro og livssyn er så viktige deler av menneskers liv at det fortsatt bør være en del av virksomheten ved de offentlige institusjonene. - - - Noen steder vil det være fornuftig å ha en fast tilstedeværelse av religiøs og livssynsmessig betjening, mens man for eksempel ved mindre institusjoner kan finne praktiske ordninger basert på tilkalling.

Mindretallet mener at tros- og livssynsmessig betjening av brukere av offentlige tjenester skal skje på samme måte som for resten av befolkningen. Det er de ulike tros- og livssynssamfunn som skal yte tjenesten. For Den norske kirke blir det menigheten der institusjonen ligger. - - - Prester som i dag er ansatt i institusjoner må overføres til aktuelle menigheter. - - - For andre tros- og livssynssamfunn med en annen struktur og organisering må tjenesten være en del av det samlede tilbudet disse samfunnene tilbyr sine medlemmer.

Etter vårt syn har dagens ordning med institusjonsprestetjeneste i det store og hele fungert – og fungerer fortsatt – meget godt. Den skaper trygghet og forutsigbarhet for brukerne, og det gir de ansatte større mulighet til faglig fordypning og konsentrasjon om de spesielle oppgavene enn de ville hatt ved en løsere og mer tilfeldig tilknytning. Det synes således å være meget uklokt å gå bort fra dagens ordning. For å ivareta tilbudet til de som har tilknytning til en annen tro eller et annet livssyn, bør heller ordningen utvides der det er behov, f.eks. ved at det knyttes formell kontakt med andre tros- og livssynssamfunn – og at det også kan tilsettes personell fra disse.

Vår konklusjon blir derfor at vi støtter utvalgets flertall når det gjelder tros- og livssynstjenester i offentlige institusjoner.

Kommentarer til kapittel 17 - Offentligrettslige funksjoner - tros- og livssynssamfunnenes vigselmyndighet

Kirkelig vigsel har en lang og god tradisjon i vårt samfunn. Og ved å ta fra kirken vigselsmyndigheten vil mange måtte ha to seremonier for å gifte seg. Det må bygges opp/utvides en offentlig instans som kan foreta den sivile delen av giftemålet. Dagens ordninger er et stort flertall av innbyggerne meget godt fornøyd med. Utvalgets premiss om å aktivt legge til rette for tros- og livssynspraksis oppfylles ikke hvis det gjøres store forandringer innenfor dette område. Derfor støtter vi mindretallet som går innfor at tros- og livssynssamfunnene skal beholde vigselsmyndigheten innenfor de samme rammer som de har i dag.

Kommentarer til kapittel 18 - Gravferdsforvaltning

Gravferdsforvaltningen er av stor betydning for alle innbyggerne. Vi registrerer at det fra flere hold blir påpekt at brukerne av dagens ordning er godt fornøyd med tjenesten. Dette er også vår erfaring. Den lokale kirke og fellesrådet finner løsninger for ulike ønsker fra ulike tros og livssyn. Derfor er det risikabelt å gjøre vesentlige endringer på gravferdsforvaltningen slik som utvalget foreslår. Kan det være slik at ordningen resulterer i dialog og respekt mellom ulike tros og livssyn? Derfor foreslår vi å opprettholde dagens ordninger innenfor dette feltet.

Kommentarer til kapittel 19 - Barns interesser og rettigheter

19.3. Barns rett til å bestemme selv i tros- og livssynsspørsmål

Under dette punktet heter det i utvalgets vurderinger bl.a.: *Utvalget foreslår derfor at grunnskoleelever får en selvstendig rett til fritak etter opplæringsloven paragraf 2-3a fra de er 12 år, herunder fritak fra deler av RLE-undervisningen.* Vi stiller oss spørrende til dette, da vi anser økt kunnskap om andres tro og livssyn som en av de faktorer som kan medvirke til å skape større toleranse og forståelse for andre. Det oppfattes derfor å være problematisk hvis elever ikke får tilstrekkelig basal kunnskap om andres tro og livssyn. RLE-faget er tenkt å være et fag hvor elevene får en grunnleggende orientering og ulike tilnærminger til de grunnleggende spørsmål i menneskelivet. Hvis det er usikkerhet i forhold til hvordan denne formidling gjennomføres, bør man se på dette og ikke åpne for at barn fra 12-årsalderen kan reservere seg fra å delta. Videre bør det vekke stor bekymring at RLE ikke lenger skal være obligatorisk i læreutdanningen. Dette samsvarer ikke med det overordnede mål for denne utredningen.

19.4 Om skoletilbudet for barn i privatskoler og i den offentlige skolen

Utvalget har under dette punktet mange viktige vurderinger hvor det diskuteres og understrekes hvilken viktig arena den offentlige skolen er som møteplass for barn og foreldre på tvers av sosialgruppe, tro og livssyn. Det påpekes også at det ikke er en menneskerettslig plikt å gi statsstøtte til livssynsbaserte skoler. Så langt har man i Norge gitt støtte til religiøst baserte skoler.

Utvalget deler seg i et flertall og et mindretall hvor flertallet tilrår at man fortsatt gir støtte til private skoler som er basert på et religiøst grunnlag. Mindretallet ønsker å avvikle dagens ordning i løpet av en femårsperiode.

Vi støtter flertallets vurdering. Vi ønsker samtidig å fremheve følgende synspunkter som kom frem under utvalgets vurdering:

Det bør ikke aksepteres, slik forskriften i dag tillater, å redusere timetallet i andre fag for å kunne øke omfanget av privatskolens ”RLE”-fag. Videre: Undervisningen som er knyttet til de ordinære fag, må følge de ordinære læreplaner.

Tilsynet med religiøse/livssynsbaserte privatskoler må styrkes.

19.4.2.3 Skolegudstjenester

Det har i de senere år vært en stadig tilbakevendende diskusjon hvorvidt skolegudstjenester bør ha en plass i den offentlige skolen. Utvalget deler seg i synet på dette spørsmålet.

Vi støtter flertallet i utvalget som tilrår at det fortsatt skal være mulig å arrangere og invitere elever til skolegudstjenester / åpne opp for at barn i skoletiden kan delta i religionsutøvelse i regi av trossamfunn. Forutsetningen er at det tilstrebes likebehandling av ulike trossamfunn. Samtidig ønsker vi også å påpeke at vi ikke kan neglisjere vår historiske og kulturelle bakgrunn som i høy grad er preget av positive kristne verdier. Dette bør være mulig samtidig som det vises åpenhet og toleranse overfor andre tros- og livssyn.

Kommentarer til del V - Offentlig økonomisk støtte til tros- og livssynssamfunnene

Utvalget drøfter i del V, kapitlene 22, 23, 24 og 25, en rekke lovbestemmelser, regelverk, praktiske ordninger, forhold og premisser for statlig støtte til Den norske kirke og til andre

tros- og livssynssamfunn. Det konkluderes med at dagens ordning med tilskudd basert på antall medlemmer bør fortsette. Ordningen forutsetter imidlertid at det enkelte tros- og livssynssamfunn oppfyller kravene i gjeldende lover og forskrifter/regler, og at en kommer fram til gode systemer for medlemsregistrering. Det er her viktig å understreke at de tros- og livssynssamfunn som mottar statlig tilskudd, må være åpne for innsyn fra offentlig myndighet.

Utvalget sier selv i sin oppsummerende vurdering (24.2.5, side 366) følgende: *Utvalget vil tilrå at en holder fast på dagens ordning med utmåling av lik støtte per medlem til tros- og livssynssamfunnene. Selv om det kan være argumenter for å ta hensyn til aktivitet, forskjeller i behov og forskjeller i størrelse, vil dette i meget stor grad komplisere ordningen og gjøre den sårbar for tilpasninger og urimelige utslag. En støtteordning som utmåles per medlem, er gjennomsliktig og lett forståelig. Det er imidlertid da viktig å ha et godt system for avklaring av medlemskap i de ulike tros- og livssynssamfunnene.*

Det synes prinsipielt ikke å være noe vesentlig bedre eller mer «rettferdig» grunnlag å ta utgangspunkt i enn antall medlemmer når størrelsen på den økonomiske støtten til det enkelte tros- og livssynssamfunn skal fastsettes. Det er imidlertid ett forhold som det må tas spesielt hensyn til. Det gjelder kirkebyggene. Kirkebyggene er noe mer enn bare lokaler for Den norske kirkes aktiviteter. De er innbyggernes «felles eiendom», eller «bygdas» eiendom. Mange av dem er reist ved at innbyggerne har stilt tomt, materialer, dugnadsinnsats - og midler - til rådighet da kirken ble reist. Kirkebyggene har gjerne stor betydning for stedets identitet og folks tilhørighet. Kirkebyggene er også ofte både kulturminner og kulturbygg. I kirkene arrangeres konserter og kunstutstillinger, teater- og danseforestillinger osv. Mange mennesker søker kirkene i slike sammenhenger, også mennesker som ikke har noen kirketilhørighet i religiøs forstand. Summen av dette tilsier at staten må ta et særlig ansvar for kirkebyggene ut over den støtten som gis til Den norske kirke som organisasjon.

Det må også presiseres at samarbeidet mellom kommune og den norske kirke lokalt er viktig for lokalsamfunnet. Dagens ordning med kommunalt driftstilskudd styrker dette samarbeidet og gir tett tilknytning mellom kommunen og de lokale menigheter. Fellesrådets rolle i dette er avgjørende, og ordningen fungere godt. Dette ønskes videreført.